

Середньостатистичний луганець Різдво не відзначає. 7 січня для нього – це лише зайвий привід не піти на роботу, вдосталь поїсти олів'є та салату з крабовими паличками, випити пива та горілки. А ще – подивитися по телеку різдвяне шоу з Аллою Пугачовою. Буває, що по під'їзду пройдуться підлітки з «кутею» – півлітровою банкою рисової каші з варенням і мовчки пригостять вас – одною ложкою на всіх, за що ви мусите за це їм дати гроші. Коли питаєш тих хлопців, чому вони не колядують, – кажуть, що не вміють. А от років 10-15 тому в помешкання городян приходили справжні колядники, які навперебій розповідали різдвяні віншівки. Бо тоді у школах викладали українське народознавство. Не стало цього предмету – не стало й колядування.

Що це за обряди – Різдво і колядування?

Традиційну українське Різдво своїм корінням сягає трипільських часів. Коли закінчувалося зимове сонцестояння і день починав приростати, наші предки ставали в коло (ця фігура символізувала Сонце; від слова «коло» походять назви «коляда», «колядка») і закликали сили природи сприяти гарному врожаєві та роїнню бджіл. На це свято народження молодого Сонця – Коляди наші прашури готували Святвечір – кутю (пшеницю з маком) та 12 страв. Уважали, що в цю святу ніч душі предків, вселені в дідухові, злітаються до своїх родів. У найдавнішій українській колядці співали: «Радуйся, ой радуйся, земле, Ясен Світ народився».

Разом із перенесенням весняної новорічної обрядовості на зиму колядки під впливом християнства стали приурочувати до Різдва Христового; поступово з'являються колядки й на біблійні сюжети.

Український дохристиянський календарний мелос складає понад 200 тис. пісень. Показово, що російська народна творчість подібних пісень не знає. Адже угро-фінські племена (меря, мурома, мещеря, перм, голядь, югра, весь та ін.), які склали ядро майбутньої Росії, втративши свою мову, втратили й автентичний фольклор. А народні «російські» пісні виникали тут уже в умовах панування християнської ідеології.

Колись і на сході було Різдво

Українці (як на заході, так і на сході) – надзвичайно побожна нація. Допоки не руйнувалися церкви, не було державного терору голодом і репресіями на східних теренах, зокрема в селах Луганщини, тут відзначали всі традиційні свята. Більшовицька влада пильнувала, щоб ніхто не виконував релігійні обряди. На шкільних лінійках публічно висміювали дітей, у чиїх родинях готували святу вечерю або пекли паски. Саме слово «паска» було заборонене, і якщо вона з'являлася в хаті, то батьки казали дітям, що це

«такі булочки».

Старші люди розповідають, що раніше 6 січня в нас носили «вечерьку» до хрещених батьків, несли й самотнім людям – як милостиню; за вечірнім столом, прикрашеним дідухом – снопом із пшеничних і житніх колосків, збиралася вся родина і споживала пісні страви, найперше – кутю з пшениці та меду. Під скатерть клали сіно, а на кутки столу – по часничині (для оберегу). Напередодні ж кололи кабанчика. А з 7 січня й аж до Водохреща по селу ходили гурти колядників – дітей і дорослих. Діти співали жартівливі, «дитячі» колядки (ось, наприклад, колядки, записані в Біловодському районі Луганської області краєзнавцем Вірою Аннусовою):

*Коляда, коляда у віконце загляда.
Що ти, тітко, наварила, що ти, тітко, напекла?
Неси нам до вікна!
А ти, дядьку, – гривню, а то у вікно гримну.
Несіть, діду, ковбасу, а то хату рознесу.
З Різдвом Христовим!*

Дорослі ж співали свої колядки:

*Дай то Боже господарям два лани жита
Та й лан пшениці на білій паляниці.
Дай то Боже й трохи гречки на млинці й варенички.
Будьте здорові, з святим Різдвом!*

*Ой у Воздвиженській церквіці
Біля престолу святий Микола
У дзвони дзвонить – на Бога молить.
А у дверях сам Господь стоїть, три служби держить.
Першу службочку – за господаря (Івана),
Другу службочку – за господиню (Марію),
Третю – за челядочку: дідуся й бабусю, сина й дочку (називають імена).
З Ісусом Христом та святим Різдвом!*

Сьогодні традиційне Різдво в селах Луганщини відроджують поодинокі ентузіасти. Поштовх їхній подвижницькій праці на цій ниві надали відповідні публікації в демократичній пресі кінця 80-х років, а також розпочаті в 90-х роках поїздки наших школярів з учителями в західну Україну на святкування Різдва.

Західна Україна простягає руку до духовного об'єднання

Мені разом із моїми студентами-журналістами СНУ імені Даля пощастило у 2005 та 2006 роках стати учасниками акції «Різдво – разом» – спочатку у Львові (26 студентів), а потім на Косівщині Івано-Франківської області (40 студентів). Пам'ятаю, як мати одного мого студента мене благала: «Не беріть мого єдиного сина! Я боюся його відпускати, бо його там розірвуть бандерівці». І все ж син з нами поїхав, і йому в різдвяному Львові так

сподобалося, що він здав зворотній квиток і залишився там ще на кілька днів.

Усі без винятку їхали додому, сповнені незабутніх уражень, розставалися з господарями зі сльозами на очах і довго з ними листувалися, а потім уже самостійно їздили до них у гості. Дорогою додому мої студенти співали колядки і (!) розмовляли українською – трьох днів було достатньо, щоб вони вільно стали нею говорити. А мама того хлопця, зателефонувавши мені знову, вибачалася, що була неправа.

Уже два десятиріччя поспіль у західній Україні тисячі родин охоче приймають дітей із «Великої України», не отримуючи ні від кого жодних компенсацій за свою гостинність. У переддень Різдва готують разом з гостями 12 пісних страв – передусім кутю (з пшениці, маку, меду, горіхів і родзинок), борщ, голубці з пшоном і грибами, тушковану капусту, смажену рибу, коржі з маком, «вушка» (дрібні варенички) зі смаженими грибами та цибулею, варені на буряковому «квасі», різні салати, узвар. Коли зійде вечірня зоря, сідають за святковий стіл і моляться Богові. А потім починають вечеряти – обов'язково з куті. Приймають діток – племінників, хрещеників або внуків, які завітали з колядкою в гості. На ранок ідуть на вранішню службу до церкви, а потім починають ходити з колядою по селу. Особисто для мене все це було вперше – і дух займався, коли в білосніжному гірському селі Город ми йшли від хати до хати, розташованої одна від одної на відстані 100-200 метрів (не було ніяких ані парканів, ані собак), ставали півколом і співали, а хазяї запрошували до себе, частували м'ясними стравами і наливали потрошку горілки, а потім приєднувалися до нас. Так, обійшовши з дюжину хат на своєму кутку, наш гурт назбирав 400 гривень, які потім віднесли до церкви.

А наступного дня господарі водили нас у музеї, знайомили з місцевими народними майстрами і співочими гуртами, показували виготовлені своїми руками вироби (там що не хата – то творча майстерня). А співають як гуцули! Мені тут спало на думку, що й слобожани – мешканці північної Луганщини – до 1933 року теж багато вишивали, ткали ліжники, співали на кілька голосів українські пісні...

Але влада Донбасу цього не хоче

11-12 листопада цього року в Луганську пройшли дні Львова, в яких взяло участь кілька тисяч луганців. Львів'яни привезли виставу театру «Воскресіння» й музику джазового гурту «Lviv Jazz Quartet». Вони пригощали нас смачною кавою і вишуканим львівським шоколадом. І запросили луганців до себе в гості на Новий рік і Різдво. А кілька років тому львівська громада подарувала громаді луганській красиву скульптуру – Писанкового Лева. Луганська влада поставила того Лева в такому місці, що від жвавого автомобільного руху (за версією луганської влади) він розсипався.

Минуло всього два тижні після днів Львова в Луганську, як керівництво Донецької залізниці вирішило відмінити потяг «Луганськ – Львів». Це був єдиний вид транспорту, який безпосередньо поєднував дві крайні точки України – поєднував і в прямому, й переносному сенсі. І, всупереч заявам влади, був і зручним, і популярним, і ніколи в ньому не було порожніх місць.

Так нинішня київська влада насправді «об'єднує» схід і захід. Але рано чи пізно та влада мусить піти, і буде поновлено не тільки той львівський потяг, а й духовність нашого народу по всій Україні. Коли це станеться, то українці вже навряд чи вестимуться на всілякі байки закордонних політтехнологів про покращення життя вже сьогодні.

Ірина Магрицька – кандидат філологічних наук, доцент Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, журналіст, громадський діяч

[Радіо Свобода](#)